

Gyurcsány magánszámát segítheti Göncz kinevezése

2006. június 7., szerda, 10:33

Saját bevallása szerint Göncz Kinga maga is meglepődött, amikor Gyurcsány Ferenc miniszterelnök felkérte külügyminiszternek. Göncz semmilyen diplomáciai tapasztalattal nem rendelkezik, és eddigi nyilvános szereplései is azt mutatják, hogy az általánosságokon kívül nem mozog otthonosan a diplomácia világában. Csaba László egyetemi tanár szerint a magyar külpolitika nem áll a kor színvonalán, Göncz várható teljesítményét pedig még a koalíciós partner SZDSZ is bizonytalanul értékelte. A tapasztalatlan Göncz kinevezésével ugyanakkor erősödhet az utóbbi évek gyakorlata, amikor a diplomácia a kormányfő magánszámává vált.

Messziről jött ember

"Nem gondolom, hogy nagy változás kell, európai politikánk, a Balkánra vonatkozó, az Oroszországgal kapcsolatos vagy a távolabbi térségeket, így Amerikát célzó politikánk is gyakorlatilag továbbvihető" - jelentette ki múlt pénteken Göncz Kinga korábbi esélyegyenlőségi miniszter, akit Gyurcsány Ferenc kormányfő a külügyek irányítására kért fel az új kabinetben. Göncz jelölése meglepetés, a döntést az utolsó pillanatig halogatta Gyurcsány.

A jelek szerint Göncz felkéréséről a koalíciós partner sem tudott, legalábbis erről árulkodik Kuncze Gábor SZDSZ-elnök nyilatkozata, aki úgy fogalmazott: "a külügyi területen nincs nagy gyakorlata, ezért azt, hogy külügyminiszterként hogy fog működni, a jövő dönti el". Megjegyezte ugyanakkor azt is, hogy "olyanvalaki került kormányzati pozícióba, akinek a gondolkodásmódja ... számunkra elfogadható".

Göncz az új kormány kakukktojása, saját bevallása szerint még maga is meglepődött a felkérésen. A következő négy év külpolitikájának bizonytalanságát pedig csak még tovább növeli a kormányprogram, amely szintén nem ad túl sok támpontot. A program szerint a szomszédos országok, az Európai Unió tagállamai, az Egyesült Államok, a NATO-szövetségesek és Ázsia gyorsan fejlődő államai által meghatározott rendszerben kell megtalálni az érdekérvényesítés útját. Ennek módjáról azonban csak általánosságban fogalmaz a program, így ez sem ad túl sok támpontot ahhoz, hogy milyen lesz a következő négy év magyar diplomáciája. Az elmúlt ciklus tapasztalatai alapján azonban nem lesz könnyű dolga Göncznek.

"Nem a kor színvonalán"

"Eszméletlen lemaradásban vagyunk" - állította az [origo]-nak Göncz kinevezése kapcsán Csaba László közgazdász, egyetemi tanár, aki szerint a magyar külpolitika igazi sikertörténete 2002-ig tartott. Az azóta megkezdődött új szakaszt az értékelés szempontjából nagyfokú bizonytalanság jellemzi - mondta Csaba, aki szerint 2002-ig - amikor lezárult az uniós csatlakozási tárgyalások oroszlárésze - teljesültek a még Antall József által kitűzött célok: Magyarországot sikerült kimozdítani a kompromisszági státusból.

Antall három alapvető külpolitikai törekvést fogalmazott meg. Ezek a nyugati világhoz való csatlakozás és integráció, az önálló és jó szomszédsságot kereső regionális politika, illetve a határon túli magyarok érdekeinek képviselése. Az első célkitűzés a NATO- és EU-csatlakozással tulajdonképpen lezárult. Csaba szerint azonban a NATO azóta sokat veszített jelentőségéből: az oroszok vétőjogot szereztek a döntésekben, és már az USA is a szervezet megkerülésével, alkalmi koalíciókban folytatja akcióit a világban. Rádásul mire tagjai lettünk, az EU is válságba jutott, amit a közös alkotmány kudarca vagy a további bővíthetatlenség is jelez - a 2005 decemberében elfogadott pénzügyi irányelvekben ugyanis nincs pénz elkülönítve a további bővítésre.

Az antalli regionális politika alapját a négy visegrádi ország együttműködése adja, ennek intenzitása és tartalmassága azonban erősen változó. A határon túli magyarok érdekeinek képviselése pedig a magyar külpolitika egyik legsúlyosabb - belpolitikai vitákat gerjesztő - gondja, amit az elmúlt négy évben nem sikerült megoldani, Göncz keddi meghallgatása alapján pedig ebben a ciklusban sem lesz jelentős változás ezen a területen. A külügyminiszter-jelölt szerint ugyanis fontos ugyan a határon túli magyarokkal való erős kapcsolattartás, a magyarság újraegyesítését pedig az Európai Unióban kell megoldani. Ez azonban nem sok vigaszt jelent azoknak a (például Szerbiában vagy Ukrajnában élő) határon túli magyaroknak, akik messze vannak még a csatlakozástól.

Valószínűleg az sem vidítja fel őket, hogy a kormányprogram szerint az új kormány csak elég nagy kööttségekkel támogatja az autonómiatörekvéseket. A dokumentum ugyanis úgy fogalmaz, hogy ezt csak az "európai elvekkel és gyakorlattal összhangban és az érintett ország demokratikus politikai erőivel szövetségben" teszi meg, ami ismerve a szomszédos országok vezetésének hozzáállását, gyakorlatilag azt jelenti, hogy nagy keménykedésre nem kell számítani a magyar kormány részéről.

Alkalmi politizálás

Csaba László szerint a 2002 utáni magyar külpolitikát jellemző ellentmondás az is, hogy a magyar külpolitika provinciálissá vált, és nem nagyon vesz tudomást arról, mi történik a világ többi részén, pedig, mint fogalmazott: "a világ nem csak az EU-ból áll". A legnagyobb gondnak azt tartotta, hogy "nincs vélemény", a magyar külpolitika 12 éven keresztül úgy szocializálódott, hogy nem lehet véleménye semmiről - például nem lehet kritizálni azt a klubot, ahol tagok akarunk lenni -, így nem véletlen, hogy senkinek nem jut eszébe, hogy markáns álláspontot képviseljünk - mondta. Csaba szerint az Unió kívüli témákat alkalmi jelleggel kezeli a magyar diplomácia, és nem tudjuk, mit is gondoljunk például a Közel-Keletről, a Közép-Keletről vagy éppen a nemzetközi migrációról.

Hiányzik a háttér

Göncz keddi meghallgatásán azt mondta: egyre több nemzetközi példa van "civil" külügyminiszterre. Csaba ennek kapcsán a német Jürgen Müllemann példáját hozta fel. A tavaly ejtőernyős balesetben elhunyt Müllemann tornatanári diplomával lett a német gazdasági tárca irányítója a '90-es évek elején - emiatt sokat kritizálták -, ám miniszteri ideje alatt addig soha nem látott súlyt és hatékonyságot képviselt a minisztérium. Pedig Müllemann semmi mást nem csinált, csak következetesen kiállt apparátusa álláspontja mellett, és ha ő maga nem rendelkezett is kiterjedt gazdasági ismeretekkel, de volt mögötte egy kitűnő szakmai színvonalon álló minisztérium. A magyar Külügyminisztérium mögül azonban hiányzik ez a háttér - állította Csaba. Az ideális szerinte egy erőteljes szakapparátus lenne, bölcsek tanácsával, nagyszámú kutatással és tanulmányal támogatva.

A magyar diplomácia a NATO-hoz és az EU-hoz való csatlakozással, pontosabban ezek említett gondjaival "elvesztette két mankóját". A többpólusú világ mindenféle kihívásai senkit nem foglalkoztatnak, a "láthatatlan külügyminiszter" nem vezett össze senkivel - mivel nem is csinál semmit. A tudományos kutatóintézeteket rövid pórázon tartják, a szaklap - a Külügyi Szemle - megjelenési gondokkal küzd, hiányoznak a tanulmányok, az intézmények, a muníció - sorolta Csaba László, hogy miért gondolja a magyar külpolitika háttéréről, előkészítéséről, hogy "nem a kor színvonalán áll".

Bizonytalan lavírozás

"Aki láthatatlannak nevezi a magyar külpolitikát, az jobb, ha szemorvoshoz fordul" - jelentette ki május elején Somogyi Ferenc külügyminiszter a magyar diplomáciai munkát ért ellenzéki bírálatok kapcsán. Az elmúlt négy év legjelentősebb külpolitikai eseményeit végignézve azonban Somogyi kijelentése az indokoltnál kicsit magabiztosabbnak tűnik.

A 2002-ben - még Medgyessy Péter miniszterelnök és Kovács László külügyminiszter irányításával - kezdődött kormányzati ciklus első két éve uniós eufóriában telt. Ennek első lépése a csatlakozási feltételeket véglegesítő 2002 decemberi koppenhágai csúcstalálkozó volt. A csúcst a magyar külpolitikai vezetők sikerként értékelték, mivel az eredeti uniós ajánlatnál kedvezőbb megállapodást sikerült kiharcolni. Az Európai Bizottság adatai szerint így a jövő évig tartó uniós költségvetési ciklusban Magyarország nettó kedvezményezett, azaz több pénzhez jut az uniós kasszából, mint amennyit oda befizet, és kedvezőbbé vált az agrárgazdálkodóknak kifizethető támogatások összetétele is.

Igaz ugyanakkor, hogy a Magyarországgal kötött uniós megállapodásnál Csehország és két balti állam is több pénzt tudott kiperéselni az EU-ból, legalábbis ami a támogatások mértékét illeti. Ezen kívül a magyar javaslatban (hasonlóan a lengyel megállapodáshoz) jelentős súlyt kapott a mezőgazdaság támogatása, ami épp az Unió egyik legtöbbször bírált gazdaságpolitikai irányvonala, ugyanis sokak szerint ez nem a gazdasági megújulást és a versenyképesség növelését, hanem az elavult, mezőgazdaságra épülő rendszerek fenntartását szolgálja.

Az uniós csatlakozásról szóló 2003 áprilisi népszavazás pedig már azt mutatta, hogy a kormánynak nem sikerült itthon eladnia az EU-t. Bár a csatlakozást

támogató igen szavazatok aránya (83 százalék) megközelítette a szlovén rekordot, a részvétel meglehetősen alacsony, mindössze 45 százalékos volt, ami azt jelenti, hogy a választópolgárok több mint fele nem igazán tudta eldönteni: jó-e vagy pedig rossz az országnak az uniós csatlakozás, vagy egyszerűen csak úgy gondolta, ez az ügy őt nem érinti, ezért fölösleges is szavaznia.

Nem tudtunk dönteni az USA és az EU között

Medgyessy aláírt

Az elmúlt négy év külpolitikai arctalanságának legszembetűnőbb példája a magyar politikusok határozatlan lavírozása az EU és az USA között. Már Kovács László is amerikai úttal kezdte külügyminiszteri körútját, majd 2002 végén Medgyessy is találkozott George W. Bush amerikai elnökkel. A magyar kormányfő "érdekesnek és izgalmasnak" értékelte a megbeszéléseket, ahol többek között biztosította Busht az USA iraki politikájának támogatásáról, és a békés megoldás mellett foglalt állást. Ezt alig két héttel később a NATO prágai csúcstalálkozóján is megerősítette, ahol kijelentette: Magyarország nem küld harcoló alakulatokat sem Afganisztánba, sem Irakba.

Két hónapot sem kellett azonban várni, hogy a magyar kormány nyíltan kiálljon a háborúpártivá váló amerikai külpolitika mellett. Medgyessy is csatlakozott ugyanis ahhoz a hét európai kormány- és államfőhöz, akik a Timesban megjelent írásukban az USA politikájának támogatására szólították fel a többi európai országot. A nyílt levél komoly nézeteltérést váltott ki az EU-n belül. Ráadásul Magyarország katonai elköteleződésére sem kellett sokat várni. 2003 szeptemberében előbb Irakba indult magyar egység, igaz, ez nem harcoló alakulat volt. Kevesebb mint egy évre rá már Afganisztánban is megjelentek a magyar csapatok, itt pedig hadműveleti feladatokat is elláttak. Később felmerült az is, hogy az iraki technikai zászlóalj és harcoló egységek váltják fel, ez azonban végül mégsem történt meg. A magyar lelkesedés pedig újabb Bush-találkozót ért Medgyessynek.

Kudarccal távozott Kovács

A kormányfőváltás éve (2004) látványos kudarccal végződött a magyar diplomácia számára is, ami Kovács László külügyminiszter brüsszeli vesszőfutásában testesült meg. Kovács ugyanis bejelentkezett a tisztújítás előtt álló Európai Bizottság magyar helyéért. Kellemetlen volt már az is, hogy José Manuel Barroso, az új bizottság vezetője marasztalta a korábbi magyar biztost, Balázs Pétert, ez azonban még nem volt minden. Először az energetikai terület felügyeletét bízták Kovácsra, azonban az Európai Parlament felkészületlenség miatt (több más biztossal együtt) megbuktatta. Uniós pletykák szintjén felmerült, hogy Kovácsot lecserélik, a magyar kormány azonban kitartott jelöltje mellett, így Kovács adóügyi biztos lehetett, igaz, az EP figyelmeztette, lesz még mit tanulnia.

Magánszám

Kovács távozása miatt 2004. november 1-jétől Somogyi Ferenc vette át a Külügyminisztérium irányítását, aki annak ellenére sem tudott markáns arcot szabni a magyar diplomáciának, hogy az 1960-as évek vége óta karrierdiplomataként dolgozott. Somogyi beiktatása előtt parlamenti meghallgatásán aktívabb külpolitikát ígért, ennek azonban szinte semmi jelét nem láthattuk az elmúlt másfél évben, legalábbis nem a Külügyminisztérium részéről.

Somogyi alatt tulajdonképpen Gyurcsány Ferenc miniszterelnök lett a külpolitikai ügyek főszereplője, Gyurcsány szinte teljesen kisajátította a nagyobb horderejű külpolitikai szerepléseket. Ennek első lépése a 2004 végi japán utazás volt, ahol Gyurcsányt fogadta a császár is. A kormányzati kommunikáció a távol-keleti tőkét csalogató lobbikörűtnak állította be a japán tárgyalásokat, ez a szemlélet pedig a későbbiekben is jellemző maradt a külpolitikára. Lobbizni járt Gyurcsány 2005 őszén Bushnál, a magyar gazdasági érdekek védelmét domborította ki az uniós költségvetésről szóló tavaly decemberi tárgyalásokon, de a gazdasági kapcsolatok dinamizálását jelölte meg a kormány a márciusi Putyin-látogatás legfontosabb eredményeként is.

A Bushnál tett látogatást a legtöbb elemző szimbolikus jelentőségűnek, elsősorban belpolitikai hatást keltő húzásnak minősítette, akárcsak Tony Blair MSZP-kongresszuson tett februári vizitjét. Igaz ugyanakkor, hogy Putyin látogatása - egészen pontosan annak előzménye - fontos kultúrpolitikai siker, hiszen Magyarország jelentős mennyiséget visszacapott a második világháború idején a sárospataki könyvtárból elhurcolt kötetekből.

Gyurcsány többször elszólta magát

Nem kizárólag látványos sikerek köthetők ugyanakkor Gyurcsány külpolitikai befolyásának növekedéséhez. Nem valósult meg a 2005-ben felvetett amerikai vízummentesség sem, pedig Simonyi András washingtoni nagykövet már áttörésről beszélt az ügyben. Kétes az uniós költségvetésben a következő hét évre kiharcolt plusz 1 milliárd eurós támogatás megítélése is. Bár Gyurcsány komoly fegyvertényként értékelte ezt, az Európai Parlament májusban erős kritikával illette a költségvetési megállapodást, amely az uniós szintű fejlesztések helyett a modernizációra szoruló európai gazdasági rendszer konzerválását segíti, és az uniós szintű fejlesztések helyett a tagországok politikai érdekeit részesíti előnyben.

Többször került bajba Gyurcsány szabad szája miatt is. Az első ilyen eset a kormányfő vatikáni árulkodása volt, amikor 2004 decemberében a pápánál panaszkodott a magyar egyház politikai szerepvállalása miatt, a Vatikán azonban megvédte a püspököket. Alig két hónapra rá Gyurcsány tréfából leterrorizálta a szaúdi fociválogatott tagjait, ami komoly külpolitikai bonyodalmat okozott a két ország között, az ügy bocsánatkéréssel zárult.

Balkáni sikerek és új irányvonal

Somogyi májusi értékelése szerint az elmúlt négy év külpolitikájának sikerét jelzi, hogy "mintegy harminc százalékkal emelkedett a határon túli magyarok támogatására fordított összeg". A távozó külügyminiszter szerint növekedett

Magyarország diplomáciai súlya is mind az EU-n belül, mind a Nyugat-Balkánon. Az előbbi igazolhatja, hogy a tagországoknak kedvezőbb költségvetési keretek kialakításában komoly szerepe volt Gyurcsány Ferencnek. Magyar sikernek tartja Somogyi ezenkívül az uniós csatlakozási tárgyalások megkezdését Horvátországgal, ebben a kérdésben pedig a magyar külügy jórészt az európai állásponttal szembe helyezkedve védte érdekeit. De ide tartozik a szerb-montenegrói állampolgárok vízumhoz jutásának ingyenessé tétele is, ami megkönnyíti a vajdasági magyarok beutazását.

Gyurcsány internetes naplóbejegyzése szerint a külügyminiszteri poszt volt az, amin a legtöbbet medítált. "Egy új karakterelemet szeretnék kifejezésre juttatni, amelyhez más személy talán megfelelőbb" - írta a kijelölt kormányfő. Szerinte Göncz segíthet abban, hogy megváltozzon a külügyekről eddig kialakult ódivatú kép, miszerint a magyar diplomácia franciás, némi sejtelmességgel, a hétköznapiaktól való távolságtartással. Pedig a Gyurcsány által emlegetett sejtelmességet erősítik a kormányprogram általánosságai is.

Ballai Vince - Sáling Gergő

[origo]

A cikket az alábbi címen találja az [origo]-ban:

<http://origo.hu/nagyvilag/20060607goncz.html>